

Investeren in cultuur en creativiteit | Ministerie OCW

Eindrapport

20 februari 2008

Auteurs: Joanne van den Eijnden, Constant Hijzen en Joeri van den Steenhoven

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Investeren in cultuur en creativiteit?.....	5
2. Trends en definities.....	6
3. Omschrijving initiatieven	9
4. Opzet en financiering.....	13
5. Investerings en rendement	18
6. Conclusies en aanbevelingen	23
Lijst van personen met wie is gesproken	28
Bijlage Longlist Quickscan	29

Kennisland publiceert haar werken onder een Creative Commons-licentie. Op deze publicatie is de [Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 licentie](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) van toepassing. Meer informatie: www.creativecommons.nl

Samenvatting

Tijdens de behandeling van de Cultuurbegroting 2008 heeft Tweede Kamerlid Halsema (GroenLinks) gevraagd of het nodig en mogelijk is in Nederland een culturele investeringsmaatschappij op te richten. Hierbij verwees zij naar het Vlaamse CultuurInvest. De gedachte was dat met zo'n investeringsmaatschappij extra middelen uit de markt gegenereerd kunnen worden voor de culturele sector. Stichting Nederland Kennisland is door het Ministerie OCW gevraagd een quickscan te maken van initiatieven die gericht zijn op het investeren in cultuur en creativiteit en die met steun van de overheid tot stand zijn gekomen. Bestaande Nederlandse en buitenlandse initiatieven die investeren in cultuur en creativiteit zijn in kaart gebracht.

Zeven initiatieven zijn geanalyseerd, waaronder drie Nederlandse initiatieven, te weten Triodos Cultuurfonds, I-CREA en de Cultuurlening. Deze laatste geven een overzicht hoe op dit moment in Nederland in cultuur wordt geïnvesteerd. Hieraan zijn vier buitenlandse initiatieven toegevoegd, te weten het Vlaamse CultuurInvest, het Britse NESTA en Creative Capital Fund en het Finse Creative Industries Management Fund.

Er heerst regelmatig verwarring als het gaat om investeren in cultuur en creativiteit. Om begripsverwarring te voorkomen is het van belang enkele definities op te stellen alvorens verder op de onderzoeksresultaten in te gaan. Het eerste onderscheid is dat tussen culturele sector en creatieve industrie. De cultuursector is dat deel van de maatschappij waar kunst wordt geproduceerd en gepresenteerd zonder winstoogmerk. De creatieve industrie bestaat uit bedrijven en ondernemers die met winstoogmerk producten en diensten verkopen met een creatieve of culturele component. Een ander onderscheid is dat tussen subsidie en investering. Bij subsidie wordt geld verstrekt in ruil voor een niet-financiële tegenprestatie, terwijl men bij investeren wel een financiële prestatie verwacht. Een investeerder verwacht op enig moment dit geld terug, en meer dan oorspronkelijk is geïnvesteerd. Investeren kan via een lening of een participatie, afhankelijk van het risico.

Uit het onderzoek komt het volgende naar voren:

- De meeste initiatieven richten zich op bedrijven in de creatieve industrie en sluiten gesubsidieerde culturele instellingen uit van deelname, formeel of in de praktijk.
- Waar geld in de culturele sector wordt geïnvesteerd, gaat het om bancaire leningen bestemd voor vastgoed (Triodos Cultuurfonds) of duurzame kapitaalgoederen zoals apparatuur, muziekinstrumenten of inboedel (Cultuurlening). Hierop is een onderpand te stellen dat in indien iemand niet in staat is aflossingen en rentebetalingen te voldoen, wordt geclaimd. Zo minimaliseren investeerders het risico. De creatie van kunst en cultuur is bij geen van de onderzochte initiatieven het onderwerp van investeringen.
- Wat betreft de publieke middelen zijn alle initiatieven complementair aan de bestaande cultuursubsidies. Middelen zijn afkomstig uit andere bronnen, zoals (bestaande en nieuwe) middelen voor economische stimulering, loterijgelden en soms zelfs Europese subsidies.

- Bij de meeste fondsen is sprake van een combinatie van publieke en private middelen. Daarbij lijkt het noodzakelijk dat de overheid initieert.
- Bij alle initiatieven is het beheer in handen van een zelfstandige organisatie die buiten de overheid staat. Bij sommigen is het beheer zelfs ondergebracht bij private partijen, in casu investeerders.
- In Nederland is weinig risicokapitaal beschikbaar. De structuur hier is geënt op bancaire leningen gericht op vastgoed, onderpand of kennis van kennisinstellingen. Daarnaast wordt gewerkt met borgstellingen. Al deze vormen kennen een lager risicoprofiel. In het buitenland zijn initiatieven opgezet die risicovol investeren; bijv. in de vorm van participaties, maar ook leningen met een hoger risicoprofiel zoals achtergestelde of converteerbare leningen.
- Er is veel onduidelijkheid omtrent rendement en rendementseisen. Die onduidelijkheid komt deels voort uit de korte bestaansduur van de initiatieven. Als het gaat om rendement blijkt in de meeste gevallen dat de private investeerders hun rendement op termijn krijgen uitgekeerd, terwijl het rendement van publieke investeerders terugvloeit in het fonds om de continuïteit te realiseren.

Op basis hiervan kunnen de volgende algemene conclusies worden getrokken:

Leningen voor vastgoed en kapitaalgoederen culturele sector beschikbaar

Nederland kent met de regeling voor cultureel beleggen en de Cultuurlening mogelijkheden voor de markt om te investeren in cultuur. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het gaat om leningen voor vastgoed en kapitaalgoederen, maar niet voor creatie van kunst en cultuur. En het betreft dus ook niet risicokapitaal in de vorm van participaties. De regeling voor cultureel beleggen zou uitgebreid kunnen worden door deze open te stellen voor bedrijven. Nu kunnen alleen particulieren beleggen in cultuur. Als bedrijven dat onder gelijke voorwaarden mogen, levert dat extra kapitaal vanuit de markt op.

Investeringsmaatschappij voor culturele sector lijkt niet haalbaar

Op basis van de onderzochte initiatieven lijkt een investeringsmaatschappij voor de gesubsidieerde culturele sector die risicovol investeert niet haalbaar. Initiatieven geven aan dat de risico's hiervoor te groot zijn en de rendementen te lastig te berekenen zijn. Dit bevestigt de ervaringen die eerder met de vroegere investeringsmaatschappij PAKC zijn opgedaan. De commissie Cultuurprofijs geeft aan dat een investeringsmaatschappij die gecombineerd voor culturele instellingen en creatieve bedrijven werkt wellicht mogelijk zou kunnen zijn. Op basis van dit onderzoek kan dit niet worden bevestigd. Buitenlandse initiatieven investeren alleen in bedrijven. Het lijkt derhalve verstandiger de aandacht te richten op andere voorstellen van de commissie Cultuurprofijs om ondernemerschap te bevorderen en daarmee het draagvlak voor cultuur te versterken.

Investeringsmaatschappij voor creatieve industrie lijkt wel haalbaar

Nederland kent in tegenstelling tot het buitenland geen investeringsmaatschappij voor de creatieve industrie. Buitenlandse initiatieven laten zien dat het wel mogelijk is hiervoor geld uit de markt genereren is met een verhouding tot 1 : 5 tussen publiek en privaat kapitaal. Maar dan dient de overheid dit wel te initiëren. Buitenlandse initiatieven laten zien dat daarbij gekozen kan worden voor één nationale investeringsmaatschappij of een stimuleringsregeling voor regionale investeringsmaatschappijen.

1. Investeren in cultuur en creativiteit?

In de cultuursector is al langer zichtbaar dat financieringsstromen diverser worden. Waar vroeger alle energie was gericht op het verkrijgen van subsidies, nemen inmiddels inkomsten uit bijvoorbeeld publieksdeelname en sponsoring aan belang toe. Culturele instellingen en kunstenaars gaan op zoek naar andere financieringsbronnen. Dit doen ze omdat subsidies soms niet alle kosten meer kunnen dekken en als knellend worden ervaren. Er wordt gezocht naar andere manieren van financiering, waaronder meer ondernemingsgerichte financiering. Dat betekent investeren in plaats van subsidiëren. De vraag is dan op welke manieren in cultuur geïnvesteerd kan worden.

Tijdens de behandeling van de Cultuurbegroting 2008 in december jl. is door Tweede Kamerlid Halsema (GroenLinks) gevraagd of het nodig en mogelijk is in Nederland een culturele investeringsmaatschappij op te richten. Hierbij verwees zij naar het Vlaamse CultuurInvest. De regering werd verzocht na te gaan of instelling van een investeringsmaatschappij naar voorbeeld van Cultuurinvest in België wenselijk is, en zo ja daartoe de voorbereidingen te treffen en de Kamer hierover op korte termijn te informeren. De gedachte was dat hiermee extra middelen uit de markt gegenereerd kunnen worden voor de culturele sector. In antwoord hierop heeft Minister Plasterk aangegeven dat de Commissie Cultuurprofijs op deze vraag zou ingaan, maar dat daarnaast een quickscan is uitgezet om specifiek na te gaan of een cultureel investeringsmaatschappij naar Vlaams model in Nederland ingesteld moet worden.

Stichting Nederland Kennisland is door het Ministerie OCW gevraagd een quickscan te maken van initiatieven die gericht zijn op het investeren in cultuur en creativiteit en die met steun van de overheid tot stand zijn gekomen. Het is een beknopte inventarisatie, uitgevoerd begin 2008. Bestaande Nederlandse en buitenlandse initiatieven die investeren in cultuur en creativiteit zijn in kaart gebracht en geanalyseerd. Er is bekeken of het oprichten van een culturele investeringsmaatschappij wenselijk is en zo ja, op welke wijze deze geïmplementeerd kan worden.

In dit onderzoek is geïnventariseerd welke initiatieven bestaan, hoe deze zijn vormgegeven en wat de rol is van de overheid. Het gaat daarbij om actieve projecten, fondsen en regelingen in binnen- en buitenland. Gestart is met een overzicht van bestaande initiatieven. Dit heeft een longlist opgeleverd van regelingen en initiatieven uit onder meer Nederland, Groot-Brittannië, België, Finland, Frankrijk, Canada en de Verenigde Staten. Deze longlist van 16 initiatieven is als bijlage opgenomen. Vervolgens zijn enkele relevante kenmerken vastgesteld waarop de verschillende initiatieven zijn vergeleken. Een selectie van zeven initiatieven is geanalyseerd. Daaronder zijn drie Nederlandse initiatieven, te weten Triodos Cultuurfonds, I-CREA en de Cultuurlening. Zij geven een overzicht hoe op dit moment in Nederland in cultuur wordt geïnvesteerd. Hieraan zijn vier buitenlandse initiatieven toegevoegd, te weten het Vlaamse CultuurInvest, het Britse NESTA en Creative Capital Fund en het Finse Creative Industries Management Fund. Allen zijn mede met steun van de overheid opgezet.

Op basis van deskresearch, telefonische interviews en een werkbezoek aan CultuurInvest zijn deze initiatieven nader bestudeerd. In dit rapport worden de resultaten van dit onderzoek beschreven. De opbouw van dit rapport ziet er als volgt uit. Hoofdstuk 2 geeft enkele definities. In hoofdstuk 3 worden de initiatieven beschreven. In hoofdstuk 4 wordt gekeken naar de opzet en financiering van de initiatieven. Hoofdstuk 5 richt zich op de wijze waarop wordt geïnvesteerd en in hoofdstuk 6, tenslotte, staan enkele conclusies en aanbevelingen.

2. Trends en definities

Voordat de onderzoeksresultaten aan bod komen, schetsen we in dit hoofdstuk enkele trends met betrekking tot investeren in cultuur en creativiteit. Ook worden een aantal definities van steeds terugkerende begrippen gegeven. Die zijn van belang om de resultaten van het onderzoek goed te kunnen begrijpen.

Wat voorafging

Dit onderzoek staat niet op zichzelf. Het debat over de relatie tussen cultuur en markt is niet van vandaag. Er zijn in het verleden verschillende initiatieven op dit vlak geweest. Eind jaren negentig is PAKC opgezet, een investeringsmaatschappij die investeerde in instellingen en projecten onder de noemer kunst en cultuur. Ze heeft in twaalf projecten geïnvesteerd, maar is toch stopgezet omdat ingediende plannen van te lage kwaliteit waren. Ook kon niet aan de rendementseisen worden voldaan. Voordat we nadenken over een investeringsfonds voor cultuur is het nuttig van de ervaringen van PAKC te leren. Is een vergelijkbaar initiatief nu wel haalbaar, en zo ja waarom? Of moet nu een andere aanpak worden gekozen?

Begin deze eeuw is de zogenaamde creatieve industrie meer onder de aandacht gekomen. Er werden vele initiatieven in het leven geroepen, met name gericht op het faciliteren en begeleiden van creatieve startende bedrijven. Lokale overheden zijn actief geweest in het ontwikkelen van bedrijfshuisvesting in allerlei creatieve verzamelgebouwen, zoals de Westergasfabriek in Amsterdam en de Van Nellefabriek in Rotterdam. In veel andere Nederlandse steden zijn varianten daarop te zien. Daarnaast zijn initiatieven opgezet om startende creatieve ondernemers te begeleiden, zoals Kunstenaars&CO en om lokale projecten te doen. Gedachte was dat starters in de creatieve industrie ondernemersvaardigheden ontberen en hulp konden gebruiken deze te ontwikkelen. Daarnaast was netwerkvorming van belang, onder meer gestimuleerd via de Creative Challenge Call. Met de Brief Cultuur en Economie (2005) hebben Ministeries OCW en EZ aan deze ontwikkelingen een impuls gegeven waarbij de focus lag op creatieve bedrijvigheid, maar ook elementen van de cultuursector aan bod kwamen. In dat licht is met name ook het versterken van het mecenaat relevant.

Het debat over hoe te investeren in cultuur en creativiteit speelt dus al langer. Het heeft nog eens een impuls gekregen met het regeerakkoord waarin is afgesproken dat het profijtbeginsel binnen de cultuursector wordt versterkt. Onlangs is hierover advies uitgebracht door de Commissie Cultuurprofijt in haar rapport 'Draagvlak voor Cultuur'. In dit advies worden diverse voorstellen gedaan om het draagvlak van culturele instellingen te verbeteren. Eén van deze voorstellen betreft 'een publiek-private investeringsmaatschappij die investeert met risicokapitaal in culturele projecten dat met rendement moet worden terugbetaald'. Overigens een voorstel dat de commissie ziet als een idee voor de tweede fase van een meerjarig programma waarin ondernemerschap in de cultuursector wordt bevorderd. Bovendien ziet zij als voorwaarde dat zo'n investeringsmaatschappij niet alleen op de culturele sector, maar ook voor creatieve ondernemers en creatieve bedrijven wordt opengesteld. Een fonds alleen voor gesubsidieerde cultuurproducenten lijkt de commissie niet haalbaar in termen van risicobeheersing. Ook dit voorstel is geïnspireerd door het Vlaamse CultuurInvest. De commissie adviseert daarom dat onderzocht dient te worden of en op welke wijze zo'n faciliteit zou kunnen worden ingevoerd. Dit onderzoek levert een bijdrage aan het antwoord op die vraag.

In het debat en de praktijk heerst regelmatig verwarring als het gaat om investeren in cultuur en creativiteit. Duidelijke definities worden weinig gehanteerd. Om begripsverwarring te voorkomen is het van belang enkele definities op te stellen alvorens verder op de onderzoeksresultaten in te gaan. We doen dit door steeds onderscheid aan te brengen tussen twee begrippen die veel door elkaar worden gebruikt.

Culturele sector vs creatieve industrie

Het eerste onderscheid is dat tussen culturele sector en creatieve industrie. De cultuursector is dat deel van de maatschappij waar kunst wordt geproduceerd en gepresenteerd zonder winstoogmerk. Hoofddoel is kunst te maken en tonen vanuit een artistiek, persoonlijk, sociaal of wellicht zelfs politiek motief. Maar in ieder geval niet vanuit een economisch motief met als doel winst maken. De cultuursector wordt door de Raad van Cultuur ingedeeld in vijftien sectoren: Amateurkunst en Cultuureducatie, Archieven, Architectuur en Stedenbouw, Beeldende Kunst en Vormgeving, Dans, Film, Landschapsarchitectuur, Letteren en Bibliotheken, Media, Monumenten en Archeologie, Musea, Muziek en Muziektheater en, tot slot, Theater.¹

De creatieve industrie bestaat uit bedrijven en ondernemers die met winstoogmerk producten en diensten verkopen met een creatieve of culturele component. Creativiteit wordt hier gekoppeld aan de markt. De definitie van Paul Rutten, hoogleraar Digitale Media Studies en expert op het gebied van de creatieve industrie is: *De creatieve industrie is een specifieke vorm van bedrijvigheid die goederen en diensten voortbrengt die het resultaat zijn van individuele of collectieve, creatieve arbeid én ondernemerschap. Inhoud en symboliek zijn de belangrijkste elementen van deze producten.*²

Nu is in werkelijkheid het onderscheid tussen beide begrippen soms schimmiger. Rutten heeft voor de Beleidsbrief 'Ons Creatieve Vermogen, Cultuur en Economie'³ (2005) een indeling van de creatieve gemaakt in drie sectoren: kunsten en erfgoed, media en entertainment en creatieve zakelijke dienstverlening. Kunsten en erfgoed, sectoren die veelal met subsidies werken, worden hier wel tot creatieve industrie gerekend. Maar ook in die sectoren zijn bedrijven actief. Daar gaat het om. In dit onderzoek wordt derhalve het onderscheid gemaakt tussen kunstenaars en culturele instellingen die vanuit een artistiek motief kunst maken zonder winstoogmerk (cultuursector) enerzijds, en creatieve ondernemers en bedrijven die vanuit een economisch motief goederen en diensten met een creatieve component verkopen met winstoogmerk (creatieve industrie) anderzijds.

Ook in het kader van de creatieve industrie wordt gesproken over investeren. Voor dit onderzoek zal dat relevant blijken. Veelgenoemd probleem is dat voor creatieve bedrijven beperkt investeringskapitaal beschikbaar is. Vanuit de markt zijn er in Nederland slechts een beperkt aantal initiatieven die specifiek investeren in creatieve bedrijven. Die zijn wel allemaal gericht op (nieuwe) media en entertainment, te weten het Cross Media Fund van Joop van den Ende & Hubert Deitmers, het Dutch Creative Industry Fund van Ilse Media (en inmiddels ook Veronica Holding) en Cyrte Investments van Delta Lloyd (voorheen van John de Mol). Door de overheid is één (tijdelijke) regeling

¹ Raad voor Cultuur (maart 2007), Innoveren, Participeren, Advies Agenda Cultuurbeleid en Culturele Basisinfrastructuur, Den Haag.

² Rutten, Paul, Walter Manshanden, Pieter de Bruin, Olaf Koops en Mhiera Den Blanken (2005), Vormgeving in de creatieve economie, Delft: TNO Informatie en Communicatietechnologie.

³ Ministerie van EZ en Ministerie van OCW (2005) Ons Creatieve Vermogen, Beleidsbrief Cultuur en Economie, Den Haag

opgezet waarbij sprake is van investeren in creatieve bedrijven, te weten I-CREA. Deze regeling is meegenomen in dit onderzoek.

Subsidiëren vs investeren

Een ander onderscheid is dat tussen financieringsvormen. Het belangrijkste onderscheid is tussen subsidie en investering. In het debat over cultuur en markt blijkt dat deze begrippen regelmatig worden verward. Aan de ene kant kan worden gesproken over subsidiëren en sponsoring: in beide gevallen wordt geld verstrekt in ruil voor een niet-financiële tegenprestatie. Subsidie betekent dat de overheid steun geeft aan bepaalde organisaties of activiteiten vanuit een bepaald oogmerk, bijvoorbeeld het stimuleren van kunst. In de nieuwe regeling voor de Cultuurnota zijn zelfs functies opgenomen op basis waarvan culturele instellingen moeten aanvragen. De overheid verwacht dat door de subsidieontvanger een bepaalde prestatie wordt geleverd. Sponsoring is het beschikbaar stellen van gelden door bedrijven in ruil voor een bepaalde tegenprestatie, zoals zichtbaarheid van het merk of bepaalde diensten voor klantrelaties.

Investeren houdt aan de andere kant in dat geld wordt verstrekt waarvoor een financiële tegenprestatie wordt verwacht. Investeringsvormen bestaan in veel vormen en maten. We noemen hier de drie belangrijkste categorieën. De eerste categorie is een lening. Een lening geeft aan dat geld beschikbaar wordt gesteld dat onder bepaalde voorwaarden moet worden terugbetaald. Hierbij valt te denken aan rente over het geleende bedrag en eventueel een onderpand als dekking. Het risico ligt dus vooral bij degene die een bedrag leent en moet terugbetalen. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen een harde lening (met marktconform rentetarief), een zachte lening (met lagere rente), een achtergestelde lening (als een ondernemer niet in staat is af te lossen, hebben *andere* leningen voorrang), een persoonlijke lening (waarbij de ontvanger persoonlijk garant staat in plaats van bedrijf) en een samengestelde lening (wordt gezamenlijk verstrekt door verschillende partijen zodat het risico wordt gedeeld). Ook zien we borgstellingen voorkomen waarbij de ene partij borg staat voor een lening bij een andere partij. De tweede categorie is participatie. Dit houdt in dat geld wordt gegeven aan een onderneming om bepaalde bedrijfsactiviteiten te kunnen ontplooiën, bijvoorbeeld de introductie van een nieuw product of groei. In ruil verwerft de geldverstrekker deels of geheel het eigendom van het bedrijf (in aandelen). De geldverstrekker deelt dus in het risico van het bedrijf, maar verwacht hiervoor een hoger rendement terug. Hierbij kan gedacht worden aan aandelen en (quasi-)kapitaalinvesteringen. Of het nu gaat om een lening of participatie, een investeerder verwacht op enig moment dit geld terug, en meer dan oorspronkelijk is geïnvesteerd. Dit wordt risicodragend kapitaal genoemd.

Deze begripsbepalingen en definities zijn voor het onderzoek naar investeren in cultuur en creativiteit van belang. In de onderzoeksresultaten zullen bovenstaande begrippen terugkomen.

3. Omschrijving initiatieven

Er zijn zeven initiatieven geanalyseerd die op één of andere wijze investeren in cultuur en creativiteit. Er zijn drie Nederlandse initiatieven onderzocht, namelijk Triodos Cultuurfonds, I-CREA en Cultuurlening. Daarnaast zijn vier buitenlandse initiatieven meegenomen, te weten CultuurInvest (Vlaanderen), NESTA (Verenigd Koninkrijk), Creative Capital Fund (Verenigd Koninkrijk) en Creative Industries Management Fund (Finland). De laatste twee zijn in minder intensieve mate bestudeerd, voornamelijk op basis van desk research. Hieronder staan de initiatieven kort beschreven:

3.1 Triodos Cultuurfonds

Nederland kent sinds 2004 een fiscale regeling die het beleggen in cultuur aantrekkelijk maakt. Deze regeling is opgezet om meer geld te generen voor cultuur. Na een rustige start zijn vanaf zomer van 2006 enkele cultuurfondsen gestart: Triodos Cultuurfonds, de Kunsthal Rotterdam/ING Private Banking en het Vastgoed Cultuurfonds. De Kunsthal Rotterdam/ING Private Banking is nog in oprichting. Het Vastgoed Cultuurfonds wordt beheerd door Bakkenist & Emmens Management BV. Het Triodos Cultuurfonds is van deze drie voorbeelden het eerste culturele beleggingsfonds in Nederland. Het fonds is een zelfstandig rechtspersoon, ondergebracht bij de Triodos Bank.

Naam	Triodos Cultuurfonds
Doel	Een cultureel beleggingsfonds dat investeert in de bouw of renovatie van vastgoed van culturele instellingen, musea, ateliers en broedplaatsen.
Type investeringen	Bouw of renovatie van culturele gebouwen zoals schouwburgen, broedplaatsen, poppodia, musea, filmhuizen, tentoonstellingsruimtes, expositieruimtes, festivallocaties, dansruimtes, culturele centra, ateliers en andere werk- en oefenruimtes.
Voorbeelden van projecten	Nationaal glasmuseum Leerdam, Stadsschouwburg Amsterdam, Muziekgebouw aan het IJ, Smart Project Space en broedplaats Marci Panis
Uitvoerder	Triodos Bank NV
Oprichting	1 november 2006
Website	http://www.triodos.nl

3.2 Impuls Kennisexploitatie Creatieve Starters (I-CREA)

Met de tijdelijke regeling Impuls Kennisexploitatie Creatieve Starters (I-CREA) moedigen Ministeries EZ & OCW kennisinstellingen en private partijen aan de kennisexploitatie richting creatieve ondernemers structureel en integraal aan te pakken I-CREA is voor een groot deel gebaseerd op het Subsidieprogramma KennisExploitatie (SKE). Beide regelingen worden uitgevoerd door Technopartner: TechnoPartner heeft als doelstelling ondernemers die een technische vinding willen exploiteren te ondersteunen.

Naam	Impuls Kennisexploitatie Creatieve Starters (I-CREA)
Doel	Het creëren van structurele voorzieningen binnen en rondom kennisinstellingen om kennis van universiteiten en hogescholen om te zetten in economische waarde. Dit moet ten goede komen van bestaand en nieuw bedrijfsleven.

Type investeringen	Het opzetten van publiek-private kennisexploitatieverbanden met voorzieningen voor startende ondernemers bestaande uit een startersfonds, huisvesting en begeleiding. Subsidie kan worden ingezet voor werving, voorlichting m.b.t. kennisexploitatie, gebruik faciliteiten, advies, begeleiding en startkapitaal.
Voorbeelden van projecten	Design Incubator Eindhoven
Oprichtingsjaar	2007
Uitvoerder	TechnoPartner
Website	http://www.technopartner.nl

3.3 Cultuurlening

De Cultuurlening is opgezet door Kunstenaars&CO in samenwerking met de Triodos Bank om ondernemerschap te stimuleren. Kunstenaars hebben vaak geen vast inkomen en kunnen hierdoor moeilijk terecht bij een bank om geld te lenen. De Cultuurlening repareert deze belemmering, door leningen te verstrekken aan kunstenaars, zodat zij bedrijfsinvesteringen kunnen doen. Het gaat dan om duurzame investeringen in goederen en in beperkte mate om een overbruggingskrediet. De Cultuurlening is ontstaan door het samengaan van stichting PodiumKunstWerk, de stichting Scheppende Kunstenaars en het Voorzieningsfonds voor de Kunstenaars namens de Wet Werk en Inkomen Kunstenaars (WWIK). Kunstenaars&Co biedt ook coaching en begeleiding gedurende de looptijd van de lening.

Naam	Cultuurlening
Doel	Het verstrekken van leningen aan kunstenaars die ze bij banken niet kunnen krijgen.
Type investeringen	Individuele en collectieve duurzame investeringen, zoals (muziek)instrumenten, apparatuur, computers, camera's, software, hypotheek voor atelier of werkruimte, etc., maar ook overbruggingskredieten voor de opvang van liquiditeitbehoefte.
Voorbeelden van projecten	Veelal individuele kunstenaars
Oprichtingsjaar	2005 (voorganger: Werkkrediet)
Uitvoerder	Kunstenaars&CO
Website	http://www.kunstenaarsenco.nl

3.4 CultuurInvest

CultuurInvest is een publiek-privaat fonds dat investeert in culturele ondernemingen en culturele producties. Het is een aanvullende regeling, die bestaat naast de subsidies die beschikbaar zijn voor culturele instellingen onder het Kunstendecreet (vergelijkbaar met de Cultuurnota). Het fonds richt zich op culturele ondernemers en producties die niet in aanmerking komen voor subsidies vanuit het Kunstendecreet. Initiatiefnemers zijn de Vlaamse minister van Cultuur, minister van Economie en Innovatie en minister van Financiën en Begroting. In maart 2006 is het fonds door het parlement goedgekeurd en sinds november 2006 is het actief. De Europese Commissie heeft toestemming gegeven voor het opzetten van deze regeling. Dit was nodig in verband met de Europese regels voor staatssteun. Ook de Nationale Bank van België heeft goedkeuring verleend.

Naam	CultuurInvest
Doel	Investeren in ondernemingen die kwalitatieve cultuurgebonden producten met marktpotentieel voortbrengen en verspreiden.
Type investeringen	Startkapitaal voor startende culturele ondernemingen en culturele producties van commerciële aard.
Voorbeelden van projecten	Theaterproductie Cyrano de Bergerac, Gabriel Rios (zanger) en Suske en Wiske de musical
Oprichtingsjaar	2006
Uitvoerder	Participatie Maatschappij Vlaanderen
Website	http://www.cultuurinvest.be

3.5 NESTA

The National Endowment for Science, Technology and the Arts (NESTA) is opgericht om het innoverend vermogen van het Verenigd Koninkrijk te versterken. Dit kwam mede voort uit een advies van de TaskForce on Creative Industries uit 1997. NESTA heeft een brede doelstelling: het investeert zelf in creatieve bedrijven, meestal met een technologische component. NESTA ontwikkelt ook nieuwe investeringsmodellen om marktpartijen te interesseren voor investeringen in creatieve bedrijven. Het fonds stimuleert en financiert daarnaast regionale initiatieven die investeren in creatieve bedrijven. Tot slot worden programma's opgezet die het klimaat voor creatieve en innovatieve ondernemers moeten verbeteren en financiert NESTA wetenschappelijk onderzoek. NESTA is een zelfstandige organisatie die door een parlamentsbesluit is opgericht. Er is een Board of Trustees waarin experts uit creatieve sector, bedrijfsleven en cultuursector zitting hebben. NESTA rapporteerde eerst direct aan het parlement en viel onder het ministerie van Cultuur, Media en Sport. Onder de regering Brown is besloten NESTA onder de verantwoordelijkheid te brengen van het Department for Innovation, Universities and Skills (DIUS).

Naam	The National Endowment for Science, Technology and the Arts (NESTA)
Doel	Het vermogen tot innoveren in het Verenigd Koninkrijk versterken.
Type investeringen	Direct investeren van startkapitaal in startende bedrijven. Ontwikkeling van nieuwe investeringsmodellen voor innovatieve/creatieve bedrijven om de markt warm te maken om te gaan investeren. Ondersteuning van regionale initiatieven die investeren in creatieve startende ondernemers. Opzetten van programma's die innovatief en creatief talent ondersteunen. En het doen van onderzoek en stimuleren van debat op nationaal niveau over innovatie en creativiteit.
Voorbeelden van projecten	Symetrica Ltd., Quotient Diagnostics Ltd., MMIC Solutions Ltd., Ashe Morris Ltd., Surface Generation Ltd., AquaPharm Bio-Discovery Ltd., Cellcentric Ltd.
Oprichtingsjaar	1998
Uitvoerder	NESTA
Website	www.NESTA.org.uk

3.6 Creative Capital Fund

Creative Capital Fund is een investeringsfonds dat talentvolle ondernemers en ondernemingen in de creatieve industrie van Londen helpt met startkapitaal en begeleiding bij het opzetten van een bedrijf. Het is in maart 2005 opgericht als onderdeel van het Creative London-programma van de London Development Agency. Het beheer van het fonds is ondergebracht bij AXM Venture Capital Ltd, een commerciële venture capitalist.

Naam	Creative Capital Fund
Doel	Investeren in startende creatieve bedrijven in Londen en daarmee bijdrage leveren aan goed bedrijfsklimaat voor de creatieve industrie in Londen.
Type investeringen	Investeren van startkapitaal in creatieve bedrijven en bieden van startersbegeleiding.
Voorbeelden van projecten	Utalk, Music Vault, Baby-TV Ltd., Zac Toons Ltd.
Oprichtingsjaar	2005
Uitvoerder	AXM Venture Capital Limited
Website	http://www.ccfund.co.uk

3.7 Creative Industries Management Fund

CIM Fund is een initiatief in Finland. Het richt zich op bedrijven die content produceren die te beschermen is met zogenaamde Intellectual Property Rights (IPR), vooral crossmedia entertainment content. Het verkopen, verhuren en leasen van IPRs zijn mogelijkheden voor financieel gewin. CIM Fund investeert en helpt bedrijven om IPR-modellen te ontwikkelen waarbij content commercieel wordt uitgebaat of nieuwe producten te creëren. Focus ligt op content van het creatieve proces als zijnde een idee, beeld, geluid, script of presentatie. Deze content is volgens CIM Fund te transformeren en te commercialiseren.

Naam	Creative Industries Management Fund - CIM Fund
Doel	Het doel is bedrijven in de creatieve industrie met een verdienmodel op basis van intellectueel eigendom te helpen groeien en internationale markten te betreden.
Type investeringen	Investerings met groeikapitaal in kansrijke content-bedrijven in entertainment, onderwijs en overige creatieve bedrijven met IPR-verdienmodel.
Voorbeelden van projecten	Onbekend
Oprichtingsjaar	2001
Uitvoerder	CIM Fund
Website	www.cimfunds.com

4. Opzet en financiering

In dit hoofdstuk worden de opzet en financiering van verschillende initiatieven vergeleken. Eerst komen de doelgroep en onderdelen van de investeringen aan bod. In de alinea die daarop volgt wordt uiteengezet hoe een initiatief is gefinancierd en waar het beheer ligt.

4.1 Doelgroep en focus van investering

In de eerste tabel zijn de initiatieven naar vijf criteria ingedeeld. Allereerst wordt onderscheid gemaakt naar doelgroep: culturele sector of creatieve industrie (zie hoofdstuk 2 voor de begripsdefinities). Verder wordt gekeken in welke ondernemingsfase de doelgroep zich bevindt. Gaat het om starters of groeiers? Dan is beoordeeld of de regeling regionaal of nationaal is opgezet. Tenslotte wordt benoemd waarin geïnvesteerd wordt. Dit noemen we simpelweg de focus van de investering. Dit levert de volgende resultaten op:

	Culturele sector	Creatieve Industrie	Fase	Reikwijdte	Waarin wordt geïnvesteerd
Triodos Cultuurfonds	x		groeiers (en enkele starters)	nationaal (NL)	vastgoed
I-CREA		x	starters	nationaal (NL) maar wel regionale spreiding	loonkosten, faciliteiten, startkapitaal
Cultuurlening	x	x	starters, groeiers	nationaal (NL)	duurzame kapitaalgoederen
CultuurInvest		x	starters en groeiers	regio (Vlaanderen en Brussel)	Start- en groeikapitaal
NESTA		x	starters	nationaal (GB)	startkapitaal startende bedrijven
Creative Capital Fund		x	starters	regio (London)	startkapitaal startende bedrijven
CIM Fund		x	groeiers	internationaal (EU)	groeikapitaal

Toelichting tabel 4.1

Triodos Cultuurfonds

- Triodos Cultuurfonds investeert in vastgoedprojecten van culturele organisaties die een zogenaamde Cultuurverklaring hebben gekregen van het Ministerie van OCW. Het gaat het om culturele instellingen als theaters, musea, broedplaatsen en dergelijke. In totaal zijn 13 Cultuurverklaringen afgegeven. In principe wordt niet gekeken naar de fase waarin een organisatie zich bevindt, omdat het gaat om vastgoedprojecten. Maar in de meeste gevallen betreft het groei van een

bestaande organisatie waardoor uitbreiding of renovatie van een gebouw nodig is. Daarom is de doelgroep als groeiers aangeduid. Er zijn echter enkele starters bij.

I-CREA

- I-CREA verleent subsidie aan kennisinstellingen die samen met private partijen faciliteiten willen opzetten voor creatieve starters. Doel daarvan is bestaande kennis binnen kennisinstellingen beter te exploiteren, door deze beschikbaar te maken voor startende creatieve ondernemers. Dit gebeurt via het opzetten van incubators (broedplaatsen) verbonden aan kennisinstellingen waar starters advies, begeleiding, faciliteiten en startkapitaal kunnen krijgen. Een deel van het geld van I-CREA kan hiermee dus geïnvesteerd worden in startende bedrijven. I-CREA richt zich op drie sectoren, waarvan Design & Vormgeving is gegund aan Design Incubator Eindhoven. De sectoren ICT/Nieuwe media en Mode zijn nog niet toegekend. Uitgangspunt is dat er uiteindelijk een landelijke spreiding moet zijn.

Cultuurlening

- De Cultuurlening is bedoeld voor zelfstandige kunstenaars en collectieven, maar ook voor startende creatieve ondernemers. De Cultuurlening is uitsluitend bestemd voor duurzame investeringen in kapitaalgoederen, zoals de aanschaf van apparatuur, muziekinstrumenten, de koop van een atelier, enzovoort. De regeling is bedoeld om ondernemerschap in de culturele en creatieve sector te stimuleren. Een beginnend kunstenaar of startend ontwerper kan dus een kleine subsidie aanvragen. Maar iemand met een goed commercieel creatief idee waarvoor investeringen in kapitaalgoederen noodzakelijk zijn, kan eventueel een grote lening krijgen.

CultuurInvest

- CultuurInvest is het eerste sectorfonds in België dat geld vrijmaakt voor wat in Vlaanderen de culturele ondernemer wordt genoemd. De plannen hebben culturele waarde, maar worden op hun financiële grondslag beoordeeld. In de praktijk gaat het om de ondernemers in de creatieve industrie. Instellingen die zogenaamde werkingsubsidies ontvangen, dat wil zeggen subsidiegelden om personele lasten te betalen, komen niet in aanmerking voor een aanvraag bij CultuurInvest. Dit geldt bijvoorbeeld voor instellingen die vallen onder het Kunstendecreet (in Nederland: Cultuurnota). Volgens CultuurInvest is daarvoor het rendement op de investering onmogelijk te berekenen. Daarnaast wil het fonds een lacune vullen: culturele ondernemers vallen buiten subsidies, maar kunnen ook moeilijk bij banken terecht. CultuurInvest richt zich concreet op de volgende sectoren: (nieuwe) media, de audiovisuele sector, de muziekindustrie, design (waaronder mode) en grafische vormgeving, podiumkunsten en de distributie binnen de beeldende kunsten. Focus ligt op startende bedrijven.

NESTA

- Als het gaat om investeren, dan richt NESTA zich op creatieve startende bedrijven. Formeel investeert NESTA ook in organisaties uit de kunsten en culturele erfgoedsector. Als echter de lijst van bedrijven wordt bekeken waarin ze daadwerkelijk investeert, dan blijkt dat alleen wordt geïnvesteerd in de creatieve industrie. En meestal in bedrijven met een technologische component, zoals (nieuwe) media, games, film of design.

Creative Capital Fund

- Creative Capital Fund richt zich op starters binnen de creatieve industrie. Deze wordt gedefinieerd als de elf sectoren van de Greater London Authority, te weten

reclame, architectuur, kunst en antiek, ambacht, design, modeontwerp, video, film en fotografie, games software en electronic publishing, muziek, beeldende en podiumkunsten, uitgeverij, televisie en radio. Deze indeling is bindend voor deelname. De reikwijdte is regionaal (Greater Londen). Een deel van de investeringen is gereserveerd voor startende bedrijven die vallen binnen de zogeheten Doelstelling-2 gebieden in Londen.

CIM Fund

- CIM Fund kijkt naar groeiers die internationaal willen gaan en richt zich op bedrijven in de gehele Europese Unie, maar is gevestigd in Helsinki. De focus ligt daardoor op Finse mediabedrijven.

Tabel 4.2 Financiering en beheer

Tabel 2 omschrijft de omvang en wijze van financiering van een fonds. Verder wordt gekeken naar de verhouding tussen publiek en privaat geld, uit welke bronnen het fonds is gevoed en op welke wijze dat is gebeurd.

4.2 a : Omvang, beheerder, publiek-private verhouding en financiers

	Omvang in mln. euro	Beheerder	Publiek	Privaat	Financiers
Triodos Cultuurfonds	67	Triodos Bank		100%	particuliere beleggers
I-CREA	4,9	Technopartner	100%		Ministerie EZ en OCW
Cultuurlening	2	Kunstenaars&CO	100%		Kunstenaars&CO, Triodos Bank (en beleggers)
CultuurInvest	21,5	Participatie Maatschappij Vlaanderen	47%	53%	Vlaamse overheid, banken, verzekeraars
NESTA	447	NESTA	100%		National Lottery
Creative Capital Fund	6,7	AXM Venture Capital Ltd.	100%		London Development Agency
CIM Fund	50	CIM Fund Ltd.	32%	68%	EU, particuliere investeerders

	Startkapitaal van overheid	Belangrijkste bron
Triodos Cultuurfonds	Fiscale stimulering	Particuliere beleggers
I-CREA	Eenmalige injectie	Fonds Economische Structuurversterking (FES)
Cultuurlening	Eenmalige injectie	Voorzieningsfonds WWIK
CultuurInvest	Eenmalige injectie	Niet-geoormerkt geld van Participatie Maatschappij Vlaanderen
NESTA	Eenmalige injectie (twee maal) en subsidie voor programma's	National Lottery, DCMS
Creative Capital Fund	Eenmalige injectie	Creative London Programme LDA, European Regional Development Fund
CIM Fund	Eenmalige injectie	Particuliere investeerders, European Investment Fund

Toelichting tabel 4.2

Triodos Cultuurfonds

- Het Triodos Cultuurfonds is een zelfstandig rechtspersoon binnen de Triodos Bank. De 67 miljoen die ze beheren is geld van particuliere beleggers. Het fonds bestaat bij de gratie van een fiscale korting van 1,2% op de vermogensrendementsheffing. Daarnaast krijgt de belegger 1,3% vrijstelling over de gemiddelde waarde van de beleggingen. Deze fiscale korting heeft een tweeledig effect: het fonds hoeft maar een laag rendement aan de beleggers uit te keren om profijtelijk te zijn en de culturele instellingen die een lening krijgen betalen een lagere rente dan de marktrente. Het Cultuurfonds is aangegeven als 100% privaat, omdat het inderdaad uit uitsluitend belegd geld bestaat, maar het fonds zou niet bestaan als de fiscale korting er niet was geweest. Dit kost de Nederlandse Staat uiteraard wel inkomsten, er is daarmee sprake van een indirecte subsidie.

I-CREA

- I-CREA is een regeling die voortkomt uit de bestaande regeling Technopartner. Deze bestond al voor zogenaamde technostarters: startende bedrijven met een high tech-component. In 2007 is in aanvulling hierop eenzelfde, maar tijdelijke (tweejarige) regeling opgezet voor creatieve starters waarbij een kennisinstelling (universiteit of hogeschool) mag aanvragen, in combinatie met private partijen. De regeling is een samenwerking van de Ministeries EZ en OCW in het kader van het programma Cultuur en Economie. Middelen komen uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

Cultuurlening

- De Cultuurlening is een regeling die wordt uitgevoerd door Kunstenaars&CO. Dit fonds komt voort uit: het Voorzieningsfonds voor de Kunstenaars (een vooroorlogs fonds met publiek geld en, ooit gedane, private giften) en het geld dat Kunstenaars&CO ontvangt voor de uitvoering van de WWIK. Tezamen vormt dit een borgstellingsfonds van 2 miljoen euro, dit geld tezamen wordt gebruikt om de WWIK uit te voeren en om de kleine cultuurlening te verstrekken en borg te staan voor de grote cultuurlening.

CultuurInvest

- CultuurInvest beschikt over een rollend fonds waarin op dit moment 21,5 miljoen euro zit. Daarvan is 10 miljoen in eerste instantie (indirect) afkomstig van de overheid door een storting van de Participatie Maatschappij Vlaanderen (PMV). Het is een eerste tranche, want bij succes zal de PMV in 2009 nogmaals een donatie van 10 miljoen doen. In de eerste tranche heeft CultuurInvest 11,5 miljoen van private investeerders opgehaald, voornamelijk banken en verzekeraars. De hoop is dat de private fondsenwerving resulteert in een situatie waarin er naast de publieke 20 miljoen straks minimaal 20 miljoen van private investeerders afkomstig is. CultuurInvest streeft een positief rendement na op de investeringsactiviteiten. Door de opbrengsten te herinvesteren in de sector wil CultuurInvest een continu rollend fonds initiëren. Dit herinvesteringsbeleid maakt het bovendien mogelijk om met de 'beperkte' kapitaalbasis toch een significante impuls te geven aan de sector over een lange tijd. Gehoopt wordt op een multipliereffect, zodat de totale impuls kan oplopen tot jaarlijks meer dan 100 miljoen euro. CultuurInvest hoopt voor elke euro die zij investeert ook een euro uit de markt te betrekken. De 20 miljoen die voor CultuurInvest beschikbaar is gesteld komt uit een algemene donatie uit 2006 aan de Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV). Hierbij werd 100 miljoen in de kas van de PMV gestort, in

2008/2009 wordt daar nog 100 miljoen aan toegevoegd. Het geld was niet geormerkt. Deels bestond het uit een werkingsduursubsidie: de personele lasten van PMV worden ervan betaald.

NESTA

- NESTA is een *Non Departmental Public Body* (NDPB), een zelfstandige organisatie met privaat en publiek geld. Als NDPB is NESTA wel een publieke organisatie, maar ze dient niet de kroon. Bij oprichting ontving NESTA eenmalig 290 miljoen euro (200 miljoen pond) in de vorm van een *endowment*, een flexibel krediet. Dit was afkomstig van het *National Lottery Distribution Fund* en is bij wet aan NESTA toegekend. Daarna heeft er (in 2002/2003) nog een tweede injectie plaatsgehad. Op 31 maart 2007 had de endowment hierdoor een omvang van 447 miljoen euro (308 miljoen pond). Alle investeringsactiviteiten moeten hieruit worden gefinancierd. Verder ontvangt NESTA projectsubsidies van de overheid om programma's uit te voeren die het innovatieklimaat versterken. Wat betreft investeringen hanteert NESTA als uitgangspunt dat ze alleen gezamenlijk met private partijen in bedrijven investeert. Naar eigen zeggen heeft NESTA hiermee voor elke pond die zij investeert vijf pond uit de markt weten te genereren.

Creative Capital Fund

- Het Creative Capital Fund is geheel gevoed met publiek geld, maar mag alleen investeringen doen als daar eenzelfde bedrag van private investeerders tegenover staat. Dus ook hier geldt dat voor elke pond publiek geld minimaal een pond privaat geld wordt gegenereerd.

CIM Fund

- Bij CIM Fund is moeilijk te achterhalen hoe financiering exact is geregeld.

5. Investerings en rendement

In dit hoofdstuk wordt vergeleken hoe de initiatieven investeren en met welk rendement. Hiermee wordt getracht duidelijk te krijgen wat de strategie is van een initiatief, hoe tot een investering wordt beslist, tot welke resultaten dit leidt en wat dit moet opleveren.

5.1 Wijze van investeren

Eerst wordt vergeleken op welke manier de initiatieven investeren. Hoeveel investeringen zijn daadwerkelijk gepleegd, wat is de maximale investering en wat is gemiddeld. Bij de Engelse initiatieven zijn ponden omgerekend naar euro's en afgerond. Daarnaast is geanalyseerd in welke vorm wordt geïnvesteerd. Daarnaast wordt regelmatig begeleiding, advies of coaching geboden, wat in de toelichting terugkomt.

	Aantal investeringen	Maximale investering	Gemiddelde investering	Vorm investering
Triodos Cultuurfonds	17	geen maximum	onbekend	zachte lening
I-CREA	1	2,5 mln. euro	1,6 mln. euro	subsidie, (indirect: persoonlijke lening)
Cultuurlening	Ruim 250	kleine lening: 3.000 euro, grote lening: 1 mln. eur	onbekend	zachte lening, borgstelling en accreditatie
CultuurInvest	21	500.000 euro	zie toelichting	projectfinanciering, achtergestelde leningen en participaties
NESTA	41 (per jaar)	725.000 euro	238.000 euro	kapitaalinvesteringen, gezamenlijke (of samengestelde) leningen, converteerbare leningen, quasi-kapitaalinvesteringen
Creative Capital Fund	9	675.000 euro (in tranches van max. 100.000 euro per keer)	onbekend	participaties
CIM Fund	onbekend	4 mln. euro	1-2 mln. euro	participaties en quasi-kapitaal investeringen

Toelichting tabel 5.1

Triodos Cultuurfonds

- Het Triodos Cultuurfonds verstrekt zachte leningen aan culturele instellingen met een cultuurverklaring, maar ook aan gemeenten die de lening direct doorsluisen naar de culturele instelling waarvoor OCW een cultuurverklaring heeft afgegeven. Voor dit soort culturele vastgoedprojecten gaat de gemeente normaal gesproken naar de Bank Nederlandse Gemeenten. Die hanteert echter een marktconform rentetarief. Als de gemeente bij het Cultuurfonds leent, is de rente lager en dus

betalen de instellingen waarvoor het geld bedoeld is een lagere huur of rente. Per project wordt behoefte bepaald en haalbaarheid beoordeeld, er is geen vastgesteld maximum. Er wordt het hele jaar door toegekend.

I-CREA

- I-CREA heeft 4,9 miljoen euro beschikbaar om aanvragen te honoreren van kennisinstellingen en private partijen. De regeling vergoedt hooguit 50% van de kosten om een incubator voor creatieve starters op te zetten. De andere 50% kunnen worden gedragen door de kennisinstellingen, lokale overheden en private partijen. Er is tot nu toe één initiatief ondersteund: Design Incubator Eindhoven. Deze incubator stelt (pre) startkapitaal beschikbaar aan maximaal 180 designstarters in vier jaar. Per starter is maximaal 25.000 euro beschikbaar, meestal in de vorm van een persoonlijke lening. Tot nu toe hebben drie starters zo'n lening toegekend gekregen. Het merendeel van de kosten gaat naar het bieden van begeleiding, huisvesting, netwerk en bemiddeling.

Cultuurlening

- Bij de Cultuurlening is het mogelijk een kleine en een grote lening aan te vragen. De kleine Cultuurlening wordt direct door Kunstenaars & CO uit het fonds verstrekt met een maximum van 3.000 euro. De grote lening wordt gefinancierd door de Triodos Bank tot een maximum van 1.000.000 euro. Voor de kleine lening gelden vaste looptijden en aflossingspercentages; één tot drie jaar looptijd en een rente van 2,25% voor WWIK'ers en 4,5% voor de rest. De grote Cultuurlening bestaat uit privaat geld bijeengebracht door particuliere beleggers, voor die laatste fungeert het fonds van de Cultuurlening als een borgstelling bij de Triodos bank. Zonder garantstelling zou de Triodos Bank de lening niet verstrekken, omdat het risico te groot is. De garantstelling is per bedrag verschillend: voor bedragen van 10.000 tot 30.000 euro staat Kunstenaars&CO 100% garant. Vervolgens daalt dat percentage in tranches (bijvoorbeeld: 30.000 tot 60.000 euro 65%, etc.). Dit wordt gedaan aangezien er 2 miljoen in het fonds zit en dit bedrag niet voor een enkele lening garant staat, maar zoveel mogelijk mensen laat profiteren. In potentie kan door deze borgstelling tot een (fictief-cumulatief) bedrag van 25 miljoen euro aan grote cultuurleningen worden verstrekt.

CultuurInvest

- CultuurInvest heeft tot nu toe 21 investeringen gedaan met een totaalbedrag van 2,7 miljoen euro. Er zijn voor ruim 1,2 miljoen euro kapitaalparticipaties gedaan, 800.000 euro aan achtergestelde leningen verstrekt en 650.000 euro projectfinanciering in de vorm van kortlopende leningen. Het aantal investeringen zal verder toenemen, zo verwacht men. Behalve kapitaal voor startende ondernemingen heeft CultuurInvest groeikapitaal beschikbaar voor reeds gevestigde ondernemingen. Dit zijn kapitaalparticipaties met een omvang van 150.000 tot 500.000 euro. Het rendement wordt behaald door deze op termijn weer te verkopen, maar op welke termijn staat niet vast. CultuurInvest verwacht met haar investeringen een multipliereffect te bereiken, waardoor de reikwijdte van het fonds kan oplopen tot 100 miljoen. Dit multipliereffect wordt bereikt door matching: een participatie kan het dubbele bedrag aan bankkredieten genereren.

NESTA

- NESTA is begonnen met een beperkt aantal investeringen per jaar, maar sinds 2003 ligt het gemiddelde op circa 40 per jaar. NESTA heeft een keur aan financiële instrumenten om te investeren: dit kan middels verschillende soorten leningen en participaties. Deze variatie komt mede omdat de doelstelling van

NESTA is om nieuwe financieringsmodellen te ontwikkelen waarmee ze marktpartijen wil interesseren om in de creatieve industrie te gaan investeren.

Creative Capital Fund en CIM Fund

- Creative Capital Fund neemt maximaal een participatie van 50% van aandelen, op voorwaarde dat de andere 50% van private investeerders komt. Ze houden de aandelen drie tot zeven jaar aan. CIM Fund investeert middels participaties en kiest meestal een minderheidsaandeel van 10% tot 49%. In exceptionele gevallen kan dit hoger zijn en kan eventueel projectfinanciering worden geboden.

5.2 Selectie

In onderstaande tabel staat weergegeven hoe selectieproces verloopt bij de verschillende initiatieven.

	Ingangseis	Beoordeling door Investeringsmanager bij beheerder	Externe Experts/ Commissie	Accreditatie
Triodos Cultuurfonds	Cultuurverklaring OCW	beoordeling ligt bij Triodos zelf		
I-CREA		voorselectie door Technopartner	externe adviescommissie beoordeelt plannen	
Cultuurlening	K&CO doet intake voor grote cultuurlening	beroepsmatigheidstoets en toekenning kleine lening door K&CO, beoordeling grote lening door Triodos		
CultuurInvest	Online Formulier	Intake met fondsmanager, dan stelt MT advies op	2e ronde door investeringscommissie	bij banken dmv kapitaalparticipatie
NESTA	Online formulier	de aanvraag wordt getoetst bij NESTA op innovatiecriteria	na eerste toetsing worden experts en investeerders geraadpleegd	
Creative Capital Fund	Online formulier	fondsmanagers CCF beoordelen plannen		
CIM Fund		fondsmanagers CIM beoordelen plannen		

Toelichting tabel 5.2

Triodos Cultuurfonds

- De accreditatie neemt bij het Triodos Cultuurfonds de vorm aan van een cultuurverklaring door het ministerie van OCW. De financiële plannen worden beoordeeld door Triodos Cultuurfonds zelf.

I-CREA

- Technopartner voert een voorselectie uit. Hierbij worden gesprekken gevoerd en soms wordt gestimuleerd dat diverse aanvragers samen gaan werken. Hierna beoordeelt een externe adviescommissie de aanvraag en beschikken de Ministers van EZ en OCW.

Cultuurlening

- De kleine Cultuurlening wordt uitgevoerd door Kunstenaars&CO. Zij doet ook intake voor de grote lening, maar de beoordeling daarvan gebeurt door Triodos Bank.

CultuurInvest

- Bij een positieve beoordeling van de online aanvraag door de fondsmanagers van de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen, is er het eerste gesprek. Als de plannen serieuze kans van slagen lijken te hebben, vindt een tweede gesprek plaats. Daarin kijkt CultuurInvest naar het businessplan. Ook wordt gekeken naar hoe solide de onderneming is. Het managementteam van CultuurInvest geeft dan een advies aan de investeringscommissie, die beoordeelt of tot verstrekking van de investering wordt overgegaan.

NESTA

- NESTA's aanvraagprocedure lijkt op die van CultuurInvest. Je kunt een investering aanvragen bij NESTA Capital door een online aanvraagformulier in te vullen. Die aanvraag wordt eerst op investeringscriteria beoordeeld. Als de aanvraag daaraan voldoet, volgen er enkele gesprekken waarin de aanvraag verder geanalyseerd wordt, de voorwaarden voor een eventuele investering besproken worden en andere investeerders geconsulteerd worden. Soms moet de aanvrager een presentatie houden. Tot slot worden experts geraadpleegd om de aanvraag te toetsen. De kosten hiervoor worden betaald uit het bedrag dat NESTA potentieel investeert.

Creative Capital Fund en CIM Fund

- Creative Capital Fund en CIM Fund doen het gehele selectieproces zelf. Het CCF probeert dat zelfs binnen twaalf weken af te ronden.

5.3 Rendement

In deze tabel wordt waar mogelijk weergegeven wat het rendement is van een fonds. Ook kijken we naar rendementseisen en wie profiteert. Vloeit het rendement terug naar investeerders of is er bijvoorbeeld sprake van een revolving fund waarbij het behaalde rendement terugkeert in het fonds om lange termijn ervan zeker te stellen?

	Rendement	Rendementseis	Wie profiteert
Triodos	2%	onbekend	particuliere belegger
I-CREA	nvt	nvt	nvt
Cultuurlening	2,25% en 4,5% (WWIK resp. niet-WWIK) ⁴	onbekend	revolving fund
CultuurInvest		afhankelijk per aanvraag	revolving fund, private investeerders.
NESTA		afhankelijk per aanvraag	revolving fund, private investeerders

⁴ WWIK gerechtigden betalen een rentepercentage van 2,25%, aanvragers van een lening die geen WWIK ontvangen betalen 4,5% rente.

Creative Capital Fund	onbekend	onbekend	onbekend
CIM Fund	onbekend	onbekend	onbekend

Toelichting

Triodos Cultuurfonds

- Het Triodos Cultuurfonds spreekt niet over een rendementseis, omdat zij leningen voor vastgoedprojecten verstrekt.

Cultuurlening

- Ook de Cultuurlening eist geen bepaald rendement per investering. Pas na vijf tot acht jaar wordt bekeken wat het rendement is en of daaraan andere eisen moeten worden gesteld. De eerste jaren vloeit het geld slechts uit het fonds, maar op het moment dat de aflossingen weer terug het fonds in stromen gaat het fonds weer gevuld worden. Het rentepercentage voor een grote cultuurlening ligt lager dan op de markt: 7% ten opzichte van 12% op de (persoonlijke lening)markt. De Cultuurlening is een *revolving fund*: de afbetalingen komen direct terug in het fonds. De rentebetalingen worden in de *overhead* gestoken.

CultuurInvest

- CultuurInvest verstrekt kortlopende leningen van zes maanden tot twee jaar. De kapitaalparticipaties duren maximaal zeven jaar. Leningen kunnen langer lopen, omdat CultuurInvest ook een relatie wil opbouwen met de lener. CultuurInvest wil de ondernemer naar eigen zeggen comfort bieden; ruimte om zich te ontwikkelen. Daarom wordt per casus bekeken wanneer een investering terug moeten vloeien in het fonds. Het stellen van rendementseisen is bijzonder lastig. De methode hiervoor is 'work in progress', en in de woorden van één van de fondsmanagers 'interessante materie'. De inzet is een *revolving fund*, waar het rendement van investeringen terugvloeit naar CultuurInvest voor nieuwe investeringen. Naar verwachting zal de financiering oplopen tot ergens tussen de 36 en 53 miljoen euro over een periode van twaalf jaar.

NESTA

- NESTA beheert de endowment. Aan het basisbedrag wordt niet getornd, er wordt geïnvesteerd met de baten van het fonds. Het is een revolving fund, de opbrengsten worden weer teruggestopt in het fonds en worden gebruikt om de overhead te bekostigen. Wat precies de rendementseis is, is niet duidelijk. Ook over het rendement zijn bij NESTA moeilijk gegevens te krijgen. Op basis van het laatste jaarverslag komen we tot de volgende berekening: In 2007 is voor 9,7 miljoen pond geïnvesteerd terwijl de 'total investment returns' 11,3 miljoen pond waren. Dat zou een rendement van 7,1 % betekenen, maar dit percentage is nergens terug te vinden en niet te verifiëren.

Creative Capital Fund en CIM Fund

- Creative Capital Fund en CIM Fund zijn niet duidelijk over hoogte en bestemming van hun rendement. Dit is vreemd, want beiden initiatieven hebben cofinanciering vanuit de EU gekregen.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek is gekeken of het wenselijk is of in Nederland een culturele investeringsmaatschappij wordt opgericht en zo ja, hoe dat zo moeten worden geïmplementeerd. Hiertoe zijn zeven initiatieven uit binnen- en buitenland in kaart gebracht en geanalyseerd op uiteenlopende kenmerken als doel, doelgroep, opzet, financiering, wijze van investeren en rendement.

Er heerst veel verwarring in het debat over investeren in cultuur en creativiteit, en regelmatig ook verkeerde verwachtingen. Dit onderzoek hoopt een bijdrage te leveren aan het debat hierover door te komen met duidelijke onderzoeksresultaten op basis van heldere definities.

Als we kijken naar de resultaten van het onderzoek komen we tot de volgende conclusies. Daarna zullen we nog algemene conclusies trekken om de onderzoeksvraag te beantwoorden.

6.1 Conclusies over doel en doelgroep

Doelgroep bestaat vooral uit creatieve bedrijven

Als we kijken naar de doelgroepen van de zeven initiatieven valt meteen op dat de culturele sector als doelgroep niet sterk vertegenwoordigd is. Hierin wordt weinig geïnvesteerd met uitzondering van twee Nederlandse initiatieven: Cultuurfonds en Cultuurlening. De meeste initiatieven sluiten gesubsidieerde culturele instellingen zelfs uit van deelname, formeel of in de praktijk.

De meeste initiatieven richten zich op bedrijven in de creatieve industrie. Media en entertainment is daarbij de meest genoemde sector. Kennelijk wordt verwacht dat in die sector een investering het beste rendeert. Dit lijkt in het buitenland gemakkelijker dan in Nederland. De investeringen van CultuurInvest, NESTA en Creative Capital Fund zijn hiervan voorbeelden. I-CREA is het enige Nederlandse voorbeeld, zij het veel beperkter in omvang dan de buitenlandse initiatieven en het investeert indirect. I-CREA subsidieert initiatieven die daarmee ook kunnen investeren in creatieve starters. Maar het grootste deel van de subsidie is bedoeld voor begeleiding, advies en gebruik van faciliteiten van kennisinstellingen.

Reikwijdte

De meeste initiatieven concentreren zich op meer op starters, met uitzondering van Triodos Cultuurfonds en CIM Fund. CultuurInvest kan zowel starters als groeiers bedienen. De meeste fondsen hebben een nationale reikwijdte. CultuurInvest is op zich regionaal, maar bedient niet alleen Vlaanderen. Het is ook toegankelijk voor bedrijven uit de regio Brussel. Daarbij moet worden opgemerkt dat I-CREA indirect steun geeft aan regionale initiatieven. De drie incubators zijn verbonden aan kennisinstellingen en hebben een sectoraal en regionaal karakter. NESTA volgt dezelfde strategie. Zij investeert niet alleen zelf, maar helpt ook regionale investeringsmaatschappijen op te zetten. Ook Triodos steunt 'regionaal' door gemeenten geld te lenen dat zij direct doorsluizen naar culturele instellingen, meestal voor verbouwingen. Hoe dat werkt staat in hoofdstuk 4 beschreven. Deze gemeentelijke leningen kunnen ook als regionaal worden bestempeld.

Veel initiatieven bieden naast kapitaal ook begeleiding. Dat werpt zijn vruchten af. Kunstenaars&CO krijgt kwalitatief steeds betere aanvragen binnen, stellen ze. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan meer ondernemerschap binnen culturele sector en creatieve industrie.

Er treden geen substitutie-effecten op

De vraag is natuurlijk of organisaties die subsidie krijgen in plaats daarvan op zoek gaan naar investeringen. Voor zover iets gezegd kan worden over dergelijke substitutie-effecten zien we dat dit bij NESTA en CultuurInvest niet aan de orde is. CultuurInvest sluit culturele instellingen die subsidie ontvangen uit het Kunstendecreet uit van deelname. NESTA doet dit formeel niet, maar in de praktijk wel. Mogelijkerwijs zou alleen bij het Triodos Cultuurfonds sprake kunnen zijn van een substitutie-effect, omdat gemeenten een nieuw theater of museum nu via het Cultuurfonds financieren in plaats van de Bank der Nederlandse Gemeenten.

6.2 Conclusies over opzet en financiering

Nieuw geld in plaats van vervanging bestaand geld

Wat betreft de publieke middelen zijn alle initiatieven complementair aan de bestaande cultuursubsidies, zoals het Kunstendecreet in Vlaanderen of middelen voor de Arts Council in Groot Brittannië. Middelen voor deze initiatieven zijn afkomstig uit andere bronnen, zoals (bestaande en nieuwe) middelen voor economische stimulering, de National Lottery en soms zelfs Europese subsidies.

Publiek-private samenwerking

Bij de meeste fondsen is sprake van een combinatie van publieke en private middelen. Daarbij lijkt het noodzakelijk dat de overheid dit initieert. De samenwerking gaat niet alleen over gezamenlijke financiering, maar ook over expertise om goed te kunnen investeren.

Geld uit de markt genereren is mogelijk

Veel initiatieven streven naar ‘matching’ als een manier om aanvullend geld uit de markt te genereren. Dat gebeurt meestal op het moment dat daadwerkelijk wordt geïnvesteerd. In het geval van Triodos Cultuurfonds en CultuurInvest is dat al bij de fondsvorming geschied. Zij behaalt daarbij een verhouding van 1 : 1,15 tussen publiek en privaat geld. Dit is vergelijkbaar met Creative Capital Fund dat 1:1 als minimale voorwaarde heeft. NESTA stelt zelfs een verhouding van 1 : 5 te realiseren, voor elke overheidseuro worden vijf euro uit de markt erbij gehaald. Maar de overheid moet die ene euro wel eerst investeren.

Zelfstandige uitvoerders met expertise in huis

Bij alle initiatieven is het beheer in handen van een zelfstandige organisatie die buiten de overheid staat. Bij sommigen is het beheer zelfs ondergebracht bij private partijen, in casu investeerders. Bij veel initiatieven gebeurt de eerste toetsing van plannen in eigen huis, bij sommigen zelfs de gehele toetsing. Hiervoor is ook expertise in huis in de vorm van fondsmanagers die ervaring hebben met investeren in bedrijven. Vaak zijn ook experts of managers betrokken die de culturele sector of creatieve industrie kennen. Sommige fondsen werken daarnaast met experts en commissies, zoals CultuurInvest en NESTA. Opvallend is dat drie regelingen van accreditatie gebruikmaken. Bij veel initiatieven kan zelfs online een aanvraag worden ingediend. Een business plan is formeel niet altijd nodig, maar in praktijk lijkt de kans zeer gering te zijn zonder een gedegen businessplan.

6.3 Conclusies over investeringen en rendement

Culturele sector: alleen leningen voor vastgoed en kapitaalgoederen

Waar geld in de culturele sector wordt geïnvesteerd, gaat het om bancaire leningen bestemd voor vastgoed (Triodos Cultuurfonds) of duurzame kapitaalgoederen zoals apparatuur, muziekinstrumenten of inboedel (Cultuurlening). Hierop is een onderpand te stellen dat in noodgevallen wordt geclaimd. Zo minimaliseren investeerders het risico. Dit risico is moeilijker af te dekken met 'ontwikkelkapitaal': kapitaal dat nodig is voor de creatie van cultuur, zoals bijvoorbeeld de productie van een toneelstuk. Het onderpand ontbreekt en ook wordt in interviews aangegeven dat de beoordeling van exploitatierisico's lastig te berekenen zijn en een zeer onzeker karakter hebben. Bovendien is het uiterst moeizaam om een te behalen rendement hiervoor vast te stellen. De markt is vaak te beperkt en te flexibel om als investeringstrategie te gelden. De creatie van kunst en cultuur is daarmee bij geen van de onderzochte initiatieven onderwerp van investeringen.

Buitenland neemt meer risico bij investeren

Het verschil tussen de Nederlandse en buitenlandse initiatieven is evident: in Nederland is weinig risicokapitaal beschikbaar. De structuur hier is geënt op bancaire leningen gericht op vastgoed, onderpand of kennis van kennisinstellingen. Daarnaast wordt gewerkt met borgstellingen. Al deze vormen kennen een lager risicoprofiel. In het buitenland zijn initiatieven opgezet die daadwerkelijk risicokapitaal investeren, bv. in de vorm van participaties maar ook leningen met een hoger risicoprofiel zonder direct onderpand (bijv. achtergestelde of converteerbare leningen).

Aantal en omvang investeringen

Afgezien van de Cultuurlening die met kleine bedragen werkt en dus meer investeringen heeft uitstaan, ligt het aantal investeringen tussen de 9 en 41. Dit aantal kan beïnvloed worden door de omvang van een fonds en de looptijd van de initiatieven die het ondersteunt. NESTA zat in de eerste jaren veel lager dan de huidige 41, CultuurInvest verwacht in aantal te gaan stijgen. De maximale investering ligt bij CultuurInvest, NESTA en Creative Capital Fund tussen 500.000 en 725.000 euro. De andere initiatieven zijn slecht vergelijkbaar of onbekend. De gemiddelde investering is veelal informatie die men niet wilde delen. Daarnaast kan opgemerkt worden dat veel initiatieven te kort bestaan om over gemiddelde investeringen data te kunnen genereren, zo geeft men aan. Wel kan gezegd worden dat deze lager ligt dan het maximum. Bij NESTA is dat zelfs minder dat de helft.

Rendement blijft vaak onduidelijk

Er is veel onduidelijkheid omtrent rendement en rendementseisen. Die onduidelijkheid komt deels voort uit de korte bestaansduur van de regelingen, maar hierin speelt ook de 'nobody knows factor' een grote rol: het rendement is volgens de meeste initiatieven niet te voorspellen. Bij CultuurInvest kijken ze per aanvrager naar de rendementseis, ook NESTA is ondanks alle ervaring niet duidelijk over het exacte rendement. Als het gaat om rendement blijkt in de meeste gevallen dat de private investeerders hun rendement op termijn krijgen uitgekeerd, terwijl het rendement van publieke investeerders terugvloeit in het fonds om de continuïteit te realiseren. Hoe vaag het rendement ook blijkt te zijn, wel duidelijk is dat alle investeerders alleen op basis van het mogelijke rendement en de risico's naar een investering kijken. De artistieke waarde is voor hen niet relevant.

6.4 Algemene conclusies en aanbevelingen

Op basis van bovenstaande deelconclusies kunnen de volgende algemene conclusies worden getrokken:

Leningen voor vastgoed en kapitaalgoederen culturele sector beschikbaar

Nederland kent met de regeling voor cultureel beleggen en de Cultuurlening mogelijkheden voor de markt om te investeren in cultuur. Daarbij moet worden opgemerkt dat het gaat om bancaire leningen voor vastgoed en kapitaalgoederen, maar niet voor creatie van kunst en cultuur. En het betreft dus geen risicokapitaal in de vorm van participaties. De regeling voor cultureel beleggen zou uitgebreid kunnen worden door deze open te stellen voor bedrijven. Triodos Cultuurfonds geeft aan meer aanvragen te hebben gekregen, maar te weinig kapitaal te hebben om die te kunnen honoreren. Ze heeft 67 miljoen in beheer maar kreeg voor 350 miljoen aan aanvragen binnen. Nu kunnen alleen particulieren beleggen in cultuur. Als bedrijven dat onder gelijke voorwaarden mogen doen, levert dat extra kapitaal vanuit de markt op.

Investeringsmaatschappij voor culturele sector lijkt niet haalbaar

Op basis van de onderzochte initiatieven lijkt een investeringsmaatschappij voor de gesubsidieerde culturele sector die risicovol investeert niet haalbaar. Initiatieven geven aan dat de risico's hiervoor te groot zijn en de rendementen te lastig te berekenen zijn. Dit bevestigt de ervaringen die eerder met de vroegere investeringsmaatschappij PAKC zijn opgedaan. De commissie Cultuurprofijs geeft aan dat een investeringsmaatschappij die gecombineerd voor culturele instellingen en creatieve bedrijven werkt wellicht mogelijk zou kunnen zijn. Op basis van dit onderzoek kan dit niet worden bevestigd. Buitenlandse initiatieven investeren alleen in bedrijven. Of hooguit de commerciële culturele producties van niet-gesubsidieerde producenten waar CultuurInvest in investeert, zoals musicals. Het lijkt derhalve verstandiger de aandacht te richten op andere voorstellen van de commissie Cultuurprofijs om ondernemerschap te bevorderen en daarmee het draagvlak voor de cultuursector te versterken.

Investeringsmaatschappij voor creatieve industrie lijkt wel haalbaar

Nederland kent in tegenstelling tot het buitenland geen investeringsmaatschappij voor de creatieve industrie. Het enige Nederlandse voorbeeld dat in de buurt komt is I-CREA, maar dit is een tijdelijke regeling en beperkter in omvang dan de buitenlandse initiatieven. Daarbij is deze regeling vooral gericht op kennisexploitatie van kennisinstellingen. Buitenlandse initiatieven laten zien dat het wel mogelijk is hiervoor geld uit de markt genereren is met een verhouding tot 1 : 5 tussen publiek en privaat kapitaal. Maar dan dient de overheid dit wel te initiëren. Buitenlandse initiatieven laten zien dat daarbij gekozen kan worden voor één nationale investeringsmaatschappij of een stimuleringsregeling voor regionale investeringsmaatschappijen.

Een kort slotwoord bij dit onderzoek. Leningen voor cultureel vastgoed zijn dus beschikbaar en er liggen kansen om te investeren in creatieve bedrijven. Maar voor investeren in de creatie van cultuur lijkt dat lastiger. In vergelijking tot enkele jaren terug is het klimaat ten aanzien van ondernemen in de culturele sector echter wel in positieve zin ontwikkeld, zo is naar voren gekomen. Ondernemen is geen vies woord meer. In vergelijking met de tijden van PAKC is dat veranderd. En er is een markt van vrije, niet-gesubsidieerde cultuurproducenten in opkomst te zien die wellicht interessant kan zijn voor investeerders. Echter, uit dit onderzoek komt naar voren dat de mogelijkheden om te investeren nog steeds beperkt zijn, zeker in de creatie van kunst en cultuur. De markt schat het risico te hoog in en kan rendementen lastig berekenen.

Hybride vormen van subsidies en investeren schrikt de meeste investeerders af. Oftewel, de modellen om succesvol te investeren in cultuur ontbreken nog. Wellicht dat in de komende jaren het ondernemerschap binnen de cultuursector zich verder ontwikkelt en de markt wel modellen weet te ontwikkelen. Dan zou het kunnen dat investeren in cultuur wel mogelijk wordt. Dat zou de overheid een handje kunnen helpen.

Lijst van personen met wie is gesproken

Peter Leyder - Fondsmanager CultuurInvest
Raf Vermeijeren - investeringsmanager CultuurInvest
Berg de Bleecker - investeringsmanager CultuurInvest
Rachel Feuchtwang - Brits consultant creatieve industrie
Eric Holtherhues - Triodos Cultuurfonds
Peter van Hintum - Kunstenaars&CO

Bijlage Longlist Quicksan

In dit overzicht gevonden, maar niet in het rapport meegenomen, regelingen.

Land	Regeling	Doelstelling	Status	Reikwijdte
Nederland	Van den Ende Foundation - Privaat fonds (eigen kapitaal)	Ondernemerschap van jonge kunstenaars stimuleren, interesse in cultuur vergroten (publieksverbreding), 'kansen geven'.	Actief	Nationaal
	Creative Industry Sofa - <i>Privaat geld (particulieren beleggen bij de bank, die investeert in de culturele sector)</i>	Met de oprichting van de Creative Industry Sofa is het de bedoeling creatieve ondernemingen en investeerders nader tot elkaar brengen. Er is nog geen kapitaal beschikbaar.	Inactief: in oprichting	Nationaal
	PAKC (Participatie-Maatschappij voor Kunst en Cultuur) - <i>Privaat geld (particuliere beleggers)</i>	Investeren in kunst en cultuur aantrekkelijker maken; afhankelijkheid van overheid en sponsors verkleinen.	Inactief: stopgezet	Nationaal
	Film-cv-regeling - <i>Publiek geld (belastingkorting door Financiën)</i>	Fiscale voordelen voor de filmindustrie.	Inactief: stopgezet	Nationaal
UK	Advantage Creative Fund - <i>Gemengd gefinancierd (particulier investeringsgeld, nationale en EU-subsidies)</i>	Groot fonds dat exclusief investeert in de creatieve sector.	Actief	Regionaal (West Midlands)
Verenigde Staten	Creative Capitals - <i>Privaat geld</i>	Investeringen in creatieve projecten en ondernemingen.	Actief	Nationaal
	National Endowment for the Arts - <i>Gemengd gefinancierd (publiek geld met private donaties, meest echter publiek geld)</i>	Stimuleren van nieuwe en gevestigde kunst, verbreden publiek en kunstonderwijs. Investeren in projecten die bijdragen aan deze doelstellingen.	Actief	Nationaal (federaal)
Frankrijk	Admical - <i>Publiek geld</i>	Sponsorships, investeringen, donaties in culturele/creatieve sector, sociale en humanitaire doelen.	Actief	Nationaal
	Regio's, gemeentes.	Initiatieven ter bevordering	Actief	Regionaal

	Bijv: Lille-Sud, Faubourg des Postes	van de culturele sector in combinatie met gemeentelijke doelstellingen: Faubourg des Postes is een straat waarin alleen beginnende mode-ontwerpers zich mogen vestigen. De gemeente herstelt de rust in deze 'onrustige' buurt met deze bestemmingen, de beginnende ontwerpers kunnen zich goedkoop tot gratis vestigen.		
--	---	--	--	--